MELCHIOR WATHELET
FŐTANÁCSNOK INDÍTVÁNYA
Az ismertetés napja: 2016. június 9.[1]

C-401/15–C-403/15. sz. egyesített ügyek

Noémie Depesme (C-401/15),
Saïd Kerrou (C-401/15),
Adrien Kauffmann (C-402/15),
Maxime Lefort (C-403/15)
kontra
Ministre de l'Enseignement supérieur et de la Recherche

(a Cour administrative [másodfokú közigazgatási bíróság, Luxemburg] által benyújtott előzetes döntéshozatal iránti kérelmek)

„Előzetes döntéshozatal — Személyek szabad mozgása — Egyenlő bánásmód — Szociális kedvezmények — 492/2011/EU rendelet — A 7. cikk (2) bekezdése — Felsőfokú tanulmányokhoz nyújtott pénzügyi támogatás — Feltétel — Hátrányos megkülönböztetés — Egyenes ági rokonság — A »gyermek« fogalma — Nevelőszülő"

I – Bevezetés

1. Az előzetes döntéshozatal iránti kérelmek az EUMSZ 45. cikk és a munkavállalók Unión belüli szabad mozgásáról szóló, 2011. április 5-i 492/2011/EU európai parlamenti és tanácsi rendelet[2] 7. cikke (2) bekezdésének értelmezésére irányulnak.

2. E kérelmeket három, egyrészről Noémie Depesme és Saïd Kerrou, Adrien Kauffmann, valamint Maxime Lefort, másfelől a felsőoktatási és kutatásügyi miniszter (a továbbiakban: miniszter) közötti jogvita keretében nyújtották be, amely jogviták a 2013/2014-es egyetemi tanévre a felsőfokú tanulmányokhoz nyújtott pénzügyi támogatás iránti kérelem elutasítására vonatkoznak.

3. Az ügyek a 2013. június 20-i Giersch és társai ítélet (C-20/12, EU:C:2013:411) következtében végrehajtott luxemburgi jogszabályi módosításokhoz kapcsolódnak.

1 — Eredeti nyelv: francia.
2 — HL 2011. L 141., 1. o.

4. A kérdés felvetésével annak eldöntésére kérik fel a Bíróságot, hogy a 2013. június 20-i Giersch és társai ítélet (C-20/12, EU:C:2013:411) következtében elfogadott, a felsőfokú tanulmányokhoz nyújtott állami pénzügyi támogatásokról szóló, a 2013. július 19-i törvénnyel módosított 2000. június 22-i törvény új, 2a. cikkében foglalt migráns munkavállaló „gyermekének” fogalma magában foglalja-e a munkavállaló nevelt gyermekeit is.[3]

5. A jelen indítványban a „nevelt fiú”, „nevelt lány” vagy „nevelt gyermek” terminusok alatt azt a kapcsolatot értjük, amely egy gyermek és az apjával vagy az anyjával házasságot kötött, vagy a házassággal egyenértékű bejegyzett élettársi kapcsolatban élő személy között áll fenn.

II – Jogi háttér

A – *Az uniós jog*

1. A 492/2011 rendelet

6. E rendelet 7. cikke a következőt írja elő:

„(1) Valamely tagállamnak egy másik tagállam területén foglalkoztatott állampolgárát a foglalkoztatási és munkafeltételek tekintetében nem kezelhetik állampolgársága miatt a hazai állampolgároktól eltérő módon, különösen, ami a javadalmazást, a munkaviszony megszüntetését és munkanélkülivé válás esetén az újraelhelyezést vagy újrafoglalkoztatást illeti.

(2) Az említett munkavállaló a hazai munkavállalókkal azonos szociális és adókedvezményeket élvez.

[…]”

2. A 2004/38/EK irányelv

7. Az Unió polgárainak és családtagjaiknak a tagállamok területén történő szabad mozgáshoz és tartózkodáshoz való jogáról, valamint az 1612/68/EGK rendelet módosításáról, továbbá a 64/221/EGK, a 68/360/EGK, a 72/194/EGK, a 73/148/EGK, a 75/34/EGK, a 75/35/EGK, a 90/364/EGK, a 90/365/EGK és a 93/96/EGK irányelv hatályon kívül helyezéséről szóló, 2004. április 29-i 2004/38/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv[4] 2. cikkének 2. pontja meghatározza az uniós polgár „családtagja” fogalmat. E rendelkezés szerint a „családtag”:

„a) a házastárs;

b) az uniós polgár élettársa, akivel egy tagállam jogszabályai alapján létrejött regisztrált élettársi kapcsolatban él, ha a fogadó tagállam jogszabályai a regisztrált élettársi kapcsolatot a házassággal egyenértékűnek tekintik, és a fogadó tagállam vonatkozó jogszabályaiban megállapított feltételekkel összhangban;

3 — Megjegyezzük, hogy ez a szabályozás a tárgya a Braganca Linares Verruga és társai ügyben előterjesztett, jelenleg a Bíróság előtt lévő előzetes döntéshozatal iránti kérelemnek is, amelyben az indítványomat 2016. június 2-án (C-238/15, ECLI:EU:C:2016:389) ismertettem. Ez az ügy még inkább és még közvetlenebbül arra irányul, hogy megfelel-e az uniós jognak az a luxemburgi törvényhozó által választott feltétel, mely szerint a felsőfokú tanulmányokhoz nyújtott pénzügyi támogatás odaítéléséhez egy minimális időtartamot Luxemburgban kell dolgozni. Elemzésem alapján azt javaslom a Bíróságnak, döntsön akként, hogy az olyan tagállami szabályozás, mint a luxemburgi, ellentétes a 492/2011 rendelet 7. cikkének (2) bekezdésével.

4 — HL 2004. L 158., 77. o., helyesbítés: HL 2009. L 274., 47. o.

c) az uniós polgár, házastársa, vagy a b) pontban meghatározott élettársa egyenesági leszármazottai, akik 21. életévüket nem töltötték be vagy eltartottak;

d) az uniós polgár, házastársa, vagy a b) pontban meghatározott élettársa eltartott egyenes ági felmenői.”

B – *A luxemburgi jog*

8. A felsőfokú tanulmányokhoz nyújtott állami pénzügyi támogatásokról szóló, a 2010. július 26-i törvénnyel módosított 2000. június 22-i törvény (*Mémorial* A 2010, 2040. o.) (a továbbiakban: 2000. június 22-i törvény) 2. cikke szerint:

„Pénzügyi támogatásra jogosultak Felsőfokú tanulmányokhoz nyújtott állami pénzügyi támogatásban részesülhet az a felsőfokú tanulmányok folytatására felvett hallgató, aki a következő feltételek valamelyikét teljesíti:

a) luxemburgi állampolgár vagy valamely luxemburgi állampolgár családtagja, és a Luxemburgi Nagyhercegségben rendelkezik lakóhellyel, vagy

b) az Európai Unió másik tagállamának vagy az Európai Gazdasági Térségről szóló megállapodásban részes más államok [1992. május 2. (HL 1994. L 1., 3. o.)], és a Svájci Államszövetség állampolgárságával rendelkező hallgató, aki a személyek szabad mozgásáról és a bevándorlásról szóló, módosított 2008. augusztus 29-i törvény 2. fejezetének megfelelően a Luxemburgi Nagyhercegségben tartózkodik, munkavállalóként, önálló vállalkozóként, olyan személyként, aki megőrizte e jogállását, vagy az előző személyek családtagjaként, vagy aki már rendelkezik a huzamos tartózkodáshoz való joggal […] […]”

9. A 2013. június 20-i Giersch és társai ítéletet (C-20/12, EU:C:2013:411) követően a 2013. július 19-i törvény (*Mémorial* A 2013, 3214. o.) 1. cikkének 1. pontja az alábbi szövegezésű 2a. cikket illesztette be a 2000. június 22-i törvénybe:

„A Luxemburgi Nagyhercegségben lakóhellyel nem rendelkező hallgató is részesülhet felsőfokú tanulmányokhoz nyújtott pénzügyi támogatásban, amennyiben olyan luxemburgi állampolgár, vagy európai uniós polgár, avagy az Európai Gazdasági Térségről szóló megállapodáshoz csatlakozott egyéb állam, illetve a Svájci Államszövetség állampolgárának gyermeke, aki Luxemburgban dolgozik, vagy ott végez kereső tevékenységet, és a felsőfokú tanulmányokhoz nyújtott pénzügyi támogatás a hallgató általi kérelmezésének időpontjában ezt a munkavállalót legalább öt éve megszakítás nélkül Luxemburgban foglalkoztatták, vagy ott folytatta tevékenységét. A luxemburgi munkavégzés időtartamának a mindenkor hatályos törvény vagy kollektív megállapodás alapján a vállalatnál alkalmazandó rendes munkaidő legalább felét el kell érnie. Az önálló vállalkozónak a Code de la sécurité sociale (szociális biztonsági törvénykönyv) 1. cikkének 4. pontja értelmében a felsőfokú tanulmányokhoz nyújtott pénzügyi támogatás iránti kérelmet megelőzően öt évig folyamatos és kötelező jelleggel a Luxemburgi Nagyhercegségben kell biztosítottnak lennie.”

10. A 2013. június 19-i törvénnyel módosított 2000. június 22-i törvényt (a továbbiakban: módosított június 22-i törvény) azonban gyorsan hatályon kívül helyezte a felsőfokú tanulmányokhoz nyújtott állami pénzügyi támogatásokról szóló 2014. július 24-i törvény (*Mémorial* A 2014, 2188. o.).

11. Azóta az utóbbi törvény 3. cikke a következőket írja elő:

12.

„Felsőfokú tanulmányokhoz nyújtott állami pénzügyi támogatásban részesülhetnek azok a 2. cikkben meghatározott hallgatók és tanulók (a továbbiakban: hallgató), akik a következő feltételek valamelyikét teljesítik:

[…]

(5) a Luxemburgi Nagyhercegségben lakóhellyel nem rendelkező hallgatók esetében:

a) a felsőfokú tanulmányokhoz nyújtott pénzügyi támogatás kérelmezésének időpontjában luxemburgi állampolgár vagy európai uniós polgár, avagy az Európai Gazdasági Térségről szóló megállapodáshoz csatlakozott egyéb állam, illetve a Svájci Államszövetség állampolgárságával rendelkező munkavállaló; vagy

b) a felsőfokú tanulmányokhoz nyújtott pénzügyi támogatás hallgató általi kérelmezésének időpontjában olyan luxemburgi állampolgár vagy európai uniós polgár, avagy az Európai Gazdasági Térségről szóló megállapodáshoz csatlakozott egyéb állam, illetve a Svájci Államszövetség állampolgárságával rendelkező munkavállaló gyermeke, aki a Luxemburgi Nagyhercegségben dolgozik, vagy ott végez kereső tevékenységet, feltéve, hogy e munkavállaló továbbra is hozzájárul a hallgató megélhetéséhez, valamint a felsőfokú tanulmányokhoz nyújtott pénzügyi támogatás hallgató általi kérelmezésének időpontjában ezt a munkavállalót legalább a felsőfokú tanulmányokhoz nyújtott pénzügyi támogatás benyújtásának időpontjától visszamenőlegesen számított hétéves referenciaidőszak folyamán öt évig a Luxemburgi Nagyhercegségben foglalkoztatták, vagy ott folytatta tevékenységét, vagy ettől eltérve olyan személy, aki a tevékenység megszűnésének időpontjában megfelel a fent rögzített, hét évből öt évre vonatkozó feltételnek.”

III – Az alapügy tényállása

13. N. Depesme S. Kerrou Luxemburgi Nagyhercegségben dolgozó határ menti munkavállaló nevelt lánya. Mont-Saint-Martin-ben, Lotaringiában (Franciaország) laknak, a Nagyhercegség határának közelében. N. Depesme felsőfokú tanulmányokhoz nyújtott pénzügyi támogatást kért a luxemburgi államtól, az Université de Lorraine (lotaringiai egyetem, Nancy, Franciaország) orvosi karának első évére történő beiratkozáshoz.

14. A. Kauffmann Patrick Kiefer, szintén a Luxemburgi Nagyhercegségben dolgozó határ menti munkavállaló nevelt fia. Marly Freskatyban (Franciaország) laknak, a lotaringiai határ menti régióban. A. Kauffmann felsőfokú tanulmányokhoz nyújtott pénzügyi támogatást kért a luxemburgi államtól az Université de Lorraine-en (lotaringiai egyetem, Nancy, Franciaország) folytatott jogi és gazdasági tanulmányaihoz.

15. Maxime Lefort X. Terwoigne, egy szintén a Luxemburgi Nagyhercegségben dolgozó határ menti munkavállaló nevelt fia. X. Terwoigne feleségül vette M. Lefort édesanyját, miután annak férje elhunyt. Vance-ban (Belgiumban) laknak, a Luxemburgi Nagyhercegség határán, Luxembourg tartományban. M. Lefort a leuveni katolikus egyetemen (Louvain-la-Neuve, Belgium) folytatott szociológia és antropológia szakos felsőfokú tanulmányaihoz kért pénzügyi támogatást a luxemburgi államtól.

16. A módosított 2000. június 22-i törvénynek az alapügyek tényállásaira alkalmazandó változata szerint azoknak a hallgatóknak adják meg a kérelmezett pénzügyi támogatást, akik nem rendelkeznek luxemburgi lakóhellyel, azzal a feltétellel, hogy egyrészt a jogosult luxemburgi állampolgár vagy uniós polgár munkavállaló vagy önálló vállalkozó gyermeke, másrészt ezt a munkavállalót a kérelem benyújtásának időpontjában legalább öt éve megszakítás nélkül Luxemburgban foglalkoztatták, vagy ott folytatta tevékenységét.

17. 2013. szeptember 26-i, október 17-i és november 12-i leveleiben a miniszter elutasította N. Depesme, A. Kauffmann és M. Lefort kérelmeit, azzal az indokolással, hogy nem teljesítik a módosított 2000. június 22-i törvény szerinti feltételeket. Az előzetes döntéshozatalra utaló határozatok alapján a miniszter szerint N. Depesme, A. Kauffmann és M. Lefort nem minősülhetnek határ menti munkavállaló gyermekének, mivel csak a nevelőapáik dolgoznak Luxemburgban.

18. 2013. december 20-án N. Depesme keresetet nyújtott be a tribunal administratif de Luxembourg-hoz (luxemburgi elsőfokú közigazgatási bíróság) az őt érintő elutasító határozat megsemmisítése iránt. Nevelőapja, S. Kerrou kijelentette, hogy önkéntesen be kíván avatkozni az eljárásba. 2014. január 20-án és április 25-én M. Lefort és A. Kauffmann is hasonló kereseteket nyújtottak be az elutasító határozatokkal szemben.

19. 2015. január 15-i ítéleteivel a tribunal administratif de Luxembourg N. Depesme, A. Kauffmann és M. Lefort kereseteit elfogadhatónak, de megalapozatlannak nyilvánította. N. Depesme, A. Kauffmann és M. Lefort a kérdést előterjesztő bíróság előtt vitatták ezeket az ítéleteket.

20. Ezen bíróság előtt N. Depesme és S. Kerrou többek között előadták, hogy az utóbbi, aki tizennégy éve határ menti munkavállaló Luxemburgban, 2006. május 24-én vette feleségül N. Depesme anyját. Azóta mindhárman együtt élnek és S. Kerrou hozzájárul felesége gyermekének eltartásához, beleértve felsőfokú tanulmányait is. Egyébként luxemburgi családi ellátásokat kapott a gyermek után, mielőtt az elkezdte felsőfokú tanulmányait.

21. A. Kauffmann előadta, hogy a szülei 2003-ban különváltak és 2005. június 20. óta elváltak. A gyermekek kizárólagos felügyeleti jogát az édesanyjának ítélték. Ő 2007. március 10-én ment férjhez P. Kieferhez. Azóta mindhárman közös háztartásban élnek. P. Kiefer gondoskodott A. Kauffmann eltartásáról és taníttatásáról. A. Kauffmann után felvette a luxemburgi családi ellátásokat is.

22. Végül M. Lefort előadta, hogy az édesapja elhunyt. Az édesanyja újraházasodott a több mint öt éve Luxemburgban határ menti munkavállalóként dolgozó X. Terwoigne-nyal. Azóta édesanyjával és nevelőapjával, X. Terwoigne-nyal él, aki teljes mértékben hozzájárul a háztartás költségeihez. X. Terwoigne gondoskodni fog M. Lefort felsőoktatási kiadásairól is.

23. E ténybeli érvekre válaszul a luxemburgi állam azt állítja, hogy N. Depesme, A. Kauffmann és M. Lefort „jogi értelemben” nem gyermekei a nevelőapáknak.

24. Az előzetes döntéshozatalra utaló határozatában a Cour administrative (Luxemburg) (luxemburgi másodfokú közigazgatási bíróság) hangsúlyozza, hogy a módosított 2000. június 22-i törvény 2a. cikke a 2013. június 20-i Giersch és társai ítélet (C-20/12, EU:C:2013:411) következménye. A kérdést előterjesztő bíróság szerint az előtte folyó perben a vitás pontot nem az új törvény által előírt odaítélési feltételek jelentik, hanem a törvény által használt „gyermek” fogalma, amelyre a Bíróság említett ítélete hivatkozott. Márpedig az egyenes ági rokonság szemlélhető mind jogi, mind gazdasági szempontból.

25. E körülmények között a Cour administrative úgy határozott, hogy felfüggeszti az eljárást, és előzetes döntéshozatal céljából kérdést terjeszt a Bíróság elé.

IV – Az előzetes döntéshozatal iránti kérelmek és a Bíróság előtti eljárás

26. A Cour administrative három, 2015. július 22-én kelt, a Bírósághoz 2015. július 24-én érkezett határozatával az EUMSZ 267. cikk alapján három kérdést terjesztett a Bíróság elé előzetes döntéshozatalra, amelyek megfogalmazása azonos, egy árnyalatnyi különbséggel.

27. Ugyanis a C-403/15. sz. Lefort–ügyben a kérdést előterjesztő bíróság, a másik két ügyben hivatkozott uniós jogi rendelkezéseket kiegészíti az Európai Unió Alapjogi Chartája (a továbbiakban: Charta) 33. cikkének (1) bekezdésével, adott esetben a Charta 7. cikkével együttesen.

28. Az előterjesztett kérdés teljes formájában így szól:

„A hátrányos megkülönböztetés tilalmára vonatkozó követelmények megfelelő teljesítése érdekében a [492/2011 rendelet] 7. cikke (2) bekezdésének és az EUMSZ 45. cikk (2) bekezdésének rendelkezései tekintetében, a [Charta] 33. cikkének (1) bekezdésére és adott esetben 7. cikkére figyelemmel, és a belföldi tartózkodási hellyel nem rendelkező, felsőfokú tanulmányokhoz nyújtott pénzügyi támogatást igénylő felsőoktatási hallgatót Luxemburg – amely tagállamban a határ menti ingázó munkavállalót foglalkoztatták, illetve amelyben tevékenységét a [módosított 2000. június 22-i törvénybe] az Európai Unió Bírósága [Giersch és társai, C-20/12, EU:C:2013:411 ügyben] 2013. június 20-án hozott ítéletének közvetlen következményeként beillesztett 2a. cikk feltételei szerint végezte – társadalmához és munkaerőpiacához kapcsoló kötődés valódi foka figyelembevétele mellett

– úgy kell-e tekinteni az említett hallgatóra vonatkozó azon követelményt, hogy az említett határ menti ingázó munkavállaló »gyermekének« kell lennie, mint amely egyenértékű azzal, hogy ő az »első fokú egyenes ági leszármazottja, akinek a hozzá fűződő rokonsági viszonya jogilag bizonyított«, és hogy a hangsúly a hallgató és a határ menti ingázó munkavállaló közötti rokonsági kapcsolaton van, amely feltételezhetően megalapozza a fent említett kötődést, vagy

– arra kell-e a hangsúlyt fektetni, hogy a határ menti ingázó munkavállaló »továbbra is biztosítja a hallgató eltartását« anélkül, hogy szükségszerűen jogi értelemben vett rokonsági kapcsolat fűzné a hallgatóhoz, többek között azáltal, hogy elegendő mértékű életközösségbeli kapcsolat áll fenn közte és a hallgató valamely olyan szülője között, akinek jogilag megalapozott rokonsági kapcsolata van a hallgatóval?

E második nézőpontból tekintve, ha a határ menti ingázó munkavállaló – feltételezhetően nem kötelező – hozzájárulása nem kizárólagos, hanem párhuzamosan áll fenn a szülő vagy szülők hozzájárulásával, akik a hallgatóval rokonsági kapcsolatban állnak, és ezáltal vele szemben főszabály szerint törvényes tartási kötelezettség terheli őket, meg kell-e annak felelnie bizonyos tartalmi szempontoknak?”

29. N. Depesme, S. Kerrou, A. Kauffmann és M. Lefort, a luxemburgi kormány és az Európai Bizottság nyújtott be írásbeli észrevételeket. Az eljárás írásbeli szakasza alapján a Bíróság úgy ítélte meg, hogy elegendő információval rendelkezik ahhoz, hogy a Bíróság eljárási szabályzata 76. cikke (2) bekezdésének megfelelően, tárgyalás tartása nélkül hozzon határozatot.

V – Elemzés

A – *Előzetes észrevételek a Giersch és társai ítéletre és az alkalmazandó rendeletre vonatkozóan*

1. A Giersch és társai ítélet

30. A kérdést előterjesztő bíróság többször kiemeli, hogy kapcsolat van a 2013. június 20-i Giersch és társai ítélet (C-20/12, EU:C:2013:411) és a felsőfokú tanulmányokhoz nyújtott állami pénzügyi támogatásokról szóló törvény módosítása között. Ezt a kapcsolatot kifejezetten megerősíti a 2013. július 19-i törvény alapját jelentő 6585. sz. törvénytervezet indokolása is.[5]

31. Az alapügyek központi problémáját illetően nem vitatott, hogy maga a Bíróság emlékeztet arra a 2013. június 20-i Giersch és társai ítélet (C-20/12, EU:C:2013:411) 39. pontjában, hogy az állandó ítélkezési gyakorlat szerint „a valamely tagállam által a munkavállalók *gyermekeinek* nyújtott tanulmányi támogatás a migráns munkavállaló esetében a [2004. április 29-i 2004/38/EK európai parlamenti és tanácsi irányelvvel[6] módosított, a munkavállalók Közösségen belüli szabad mozgásáról szóló, 1968. október 15-i] 1612/68/EGK tanácsi rendelet[7] 7. cikkének (2) bekezdése értelmében vett szociális kedvezménynek minősül”[8].

32. A Bíróság azt is megerősítette, hogy a migráns munkavállaló családtagjai az e munkavállalót az említett 7. cikk (2) bekezdése alapján megillető egyenlő bánásmód közvetett jogosultjai, és hogy „mivel a migráns munkavállaló *gyermekének* nyújtott tanulmányi támogatás a migráns munkavállaló számára szociális kedvezménynek minősül, a gyermek maga hivatkozhat e rendelkezésre e támogatás megszerzése érdekében, ha a nemzeti jog értelmében azt közvetlenül a hallgatónak nyújtják”.[9]

2. Az alkalmazandó rendelet

33. A kérdést előterjesztő bíróság előzetes döntéshozatal iránti kérelmében a 492/2011 rendelet 7. cikke (2) bekezdésének értelmezését kéri. Márpedig a 2013. június 20-i Giersch és társai ítéletben (C-20/12, EU:C:2013:411) a Bíróság az 1612/68 rendeletre hivatkozott.

34. Azonban ez a különbség nincs semmilyen hatással az alapügyekben hozott ítélet relevanciájára. Ugyanis az 1612/68 rendeletet 2011. június 15-én hatályon kívül helyezte és felváltotta a 492/2011 rendelet, a 7. cikk minden pontban azonos a két rendeletben.[10]

B – *Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdés*

35. Annak érdekében, hogy hasznos választ adjak a kérdést előterjesztő bíróságnak, először a migráns munkavállaló „gyermekének” fogalmát kell értelmezni.

5 — Az indokolás megfogalmazása szerint a felsőfokú tanulmányokhoz nyújtott luxemburgi állami pénzügyi támogatási rendszer módosítása a 2013. június 20-i Giersch és társai ítélet (C-20/12, EU:C:2013:411) következménye. Lásd a felsőfokú tanulmányokhoz nyújtott állami pénzügyi támogatásról szóló 2000. június 22-i törvényt módosító 6585. sz. törvénytervezetet. (2013. július 5-i 6585. sz. dokumentum, 2. o., elérhető a Luxemburgi Nagyhercegség képviselőházának internetes oldalán, a következő címen: http://www.chd.lu/wps/portal/public/RoleEtendu?action=doDocpaDetails&id= 6585#).

6 — HL L 158.,77. o., helyesbítés: HL 2004. L 229., 35. o. és HL 2005. L 197., 34. o.

7 — HL 1968. L 257., 2. o.

8 — Kiemelés tőlem.

9 — 2013. június 20-i Giersch és társai ítélet (C-20/12, EU:C:2013:411, 40. pont). Kiemelés tőlem.

10 — Ezenkívül a 492/2011 rendelet 41. cikkének második bekezdése szerint az 1612/68 rendeletre történő hivatkozásokat a 492/2011 rendeletre való hivatkozásként kell értelmezni.

36. Ez a fogalom, ahogyan a Bíróság 1612/68 rendelet 7. cikkének (2) bekezdésével (jelenleg a 492/2011 rendelet 7. cikkének (2) bekezdése) kapcsolatos ítélkezési gyakorlatában szerepel, kifejezetten a jogi rokonsági kapcsolatra vonatkozik, vagy magában foglalja a munkavállaló „nevelt gyermekeit”, azaz a házastársának a gyermekeit is, anélkül hogy lenne köztük szükségszerűen jogi kötelék?

37. Azt a kérdést, hogy meg lehet-e követelni a határ menti munkavállalótól, hogy bizonyos fokig hozzájáruljon a gyermek eltartásához, csak abban az esetben kell feltenni, ha a második feltevést fogadjuk el – a magam részéről erre számítok.

1. A migráns munkavállaló „gyermeke” fogalmáról

38. Két megállapítás vezérelheti a Bíróság általi értelmezést.

39. Egyrészt az állandó ítélkezési gyakorlat megállapította, hogy egy tagállam által a munkavállalók gyermekeinek nyújtott tanulmányi pénzügyi támogatás az 1612/68 rendelet 7. cikkének (2) bekezdése értelmében a migráns munkavállaló számára nyújtott szociális kedvezménynek minősül, ha továbbra is ő gondoskodik a gyermek eltartásáról.[11] Ezenkívül, családtagjait az e cikkben előírt egyenlő bánásmód közvetett jogosultjaiként ismeri el.[12]

40. Másrészt az 1612/68 rendelet 10. cikkének (1) bekezdése szerint egy tagállami állampolgár munkavállaló házastársa és „azok a lemenő egyenes ági rokonaik, akik 21 évnél fiatalabbak vagy a munkavállaló eltartottjai”, állampolgárságuktól függetlenül jogosultak voltak letelepedni vele egy másik tagállam területén.

41. Márpedig a Bíróság „a migráns munkavállalóval együtt történő letelepedés jogát, amely »a házastársat és azokat a lemenő egyenes ági rokonokat [illeti meg], akik 21 évnél fiatalabbak, vagy a munkavállaló eltartottjai«. [úgy értelmezte], hogy az mind a munkavállaló, *mind a házastárs* lemenő egyenes ági rokonait megilleti. Ugyanis e rendelkezés megszorító értelmezése, miszerint kizárólag a migráns munkavállaló és házastársa közös gyermekeinek van joga a velük együtt történő letelepedéshez, a fentiek alapján ellentétes lenne az 1612/68 rendelet [migráns munkavállalók családtagjainak beilleszkedésére irányuló] céljával”[13].

42. Vitathatatlan, hogy az 1612/68 rendelet 10. cikkét az 1612/68 rendelet 2004/38 irányelv általi módosításával hatályon kívül helyezték.[14] Azonban meg kell állapítani, egyrészt, hogy ezt a rendelkezést minden uniós polgár vonatkozásában átvették a 2004/38 irányelv 2. cikkében, másrészt az uniós jogalkotó pontosította a „leszármazó” hivatalos meghatározását, fenntartva a Bíróság kiterjesztő értelmezését.

43. A 2004/38 irányelv 2. cikke 2. pontjának c) alpontja szerint ugyanis az uniós polgárok családtagjai „az uniós polgár, házastársa, vagy az élettársa egyenes ági leszármazottai, akik 21. életévüket nem töltötték be vagy eltartottak”[15].

11 — Lásd erre vonatkozóan: 1992. február 26-i Bernini-ítélet (C-3/90, EU:C:1992:89, 29. pont); 1999. június 8-i Meeusen-ítélet (C-337/97, EU:C:1999:284, 19. pont); 2012. június 14-i Bizottság kontra Hollandia ítélet (C-542/09, EU:C:2012:346, 35. pont).

12 — Lásd ebben az értelemben: 1992. február 26-i Bernini-ítélet (C-3/90, EU:C:1992:89, 26. és 29. pont); 2012. június 14-i Bizottság kontra Hollandia ítélet (C-542/09, EU:C:2012:346, 48. pont). A minimális megélhetés biztosítása kapcsán lásd továbbá: 1985. június 18-i Lebon-ítélet (316/85, EU:C:1987:302, 12. pont).

13 — 2002. szeptember 17-i Baumbast és R ítélet (C-413/99, EU:C:2002:493, 57. pont). Kiemelés tőlem.

14 — Lásd a 2004/38 irányelv 38. cikkét.

15 — Kiemelés tőlem. Megjegyzem a „család” hasonló definícióját szintén használja a családegyesítési jogról szóló 2003. szeptember 22-i 2003/86/EK tanácsi irányelv 4. cikke (HL 2003. L 251., 12. o.; magyar nyelvű különkiadás 19. fejezet, 6. kötet, 224. o.).

44. Mivel az 1612/68 rendeletre irányul és a 2004/38 irányelv elfogadása utáni, vitathatatlan, hogy a 2013. június 20-i Giersch és társai ítélet (C-20/12, EU:C:2013:411) és az ott használt gyermek fogalma az ítélkezési gyakorlat és a szabályozás ezen fejlődésébe illeszkedik.

45. A luxemburgi kormány azonban e kontextuális és történeti értelmezéssel szemben a 492/2011 rendelet és 2004/38 irányelv hatályának a szigorú elválasztására hivatkozik. Szerinte az említett irányelv egyedül az uniós polgárok és családtagjaik tagállamok területén belüli szabad mozgására és tartózkodására vonatkozik, nem pedig a határ menti munkavállalóknak a 492/2011 rendelet [16] 7. cikkének (2) bekezdésében előírt azon jogára, hogy ugyanolyan szociális kedvezményekben részesüljenek, mint a hazai munkavállalók.

46. E kormány szerint ezért a 2004/38 irányelv „családtag” definíciójára való hivatkozás nem releváns a 492/2011 rendelet keretében a munkavállalókra nézve alkalmazott egyenlő bánásmód elvének értékelése szempontjából. [17]

47. Nem értek egyet ezzel a nézettel, amely merev különbséget tesz a két norma hatálya között, és amely azt szeretné, hogy az uniós polgár családját ne tekintsük szükségszerűen azonosnak, ha az uniós polgárról „munkavállalói” minőségében van szó.

48. Ez az álláspont nemcsak figyelmen kívül hagyja az uniós szabályozás korábban leírt fejlődését, hanem olyan helyzetekhez is vezethet, melyek nem indokolhatóak.

49. Emlékeztetni kell ugyanis arra, hogy a „lemenő egyenes ági rokonok, akik 21 évnél fiatalabbak vagy a munkavállaló eltartottjai” tág meghatározását a Bíróság egy olyan ügyben adta, amelyben azon jogról volt szó, amely szerint „egy másik tagállamban foglalkoztatott vagy alkalmazásban álló állampolgár gyermekei, ha a gyermekek a fogadó állam területén laknak, az állam saját állampolgáraiéval azonos feltételekkel nyernek felvételt [az iskolákba]” [18].

50. Márpedig e jog, amely akkor az 1612/68 rendelet 12. cikkében szerepelt, ugyanezen megfogalmazásban még mindig megtalálható a 492/2011 rendeletben. [19] Az a tény, hogy ezt a rendelkezést a Bíróság nem értelmezte eltérően a 2002. szeptember 17-i Baumbast és R ítélet (C-413/99, EU:C:2002:493) óta, konkrétan azt jelenti, hogy a migráns munkavállaló leszármazóit éppúgy, mint házastársa leszármazóit, a 492/2011 rendelet 10. cikke értelmében fel kell venni a fogadó tagállam iskolarendszerébe.

51. Ezért, ha a Bíróságnak a luxemburgi kormány érvelését kellene követnie, az azt vonná maga után, hogy a „gyermek” fogalmát az iskoláztatáshoz való jog keretében (a 492/2011 rendelet 10. cikke) szélesen értelmeznék, de a hazai munkavállalókkal azonos szociális és adókedvezmények elnyerését illetően (a 492/2011 rendelet 7. cikke), beleértve a tanulmányok finanszírozásával kapcsolatos előnyöket is, megszorítóan.

52. A „gyermek” fogalmának ilyen eltérő felfogása ugyanazon rendelet alkalmazásában biztosan nem lenne indokolható.

53. Másfelől nemrégen maga az uniós jogalkotó is megerősítette a „családtag” fogalmának egységességét, mind a munkavállaló, mind tágabb értelemben az uniós polgár fogalma szempontjából.

16 — Lásd a luxemburgi kormány írásbeli észrevételeit (23. pont).

17 — Lásd a luxemburgi kormány írásbeli észrevételeit (22. pont).

18 — 1612/68 rendelet 12. cikke. Lásd: 2002. szeptember 17-i Baumbast és R ítélet (C-413/99, EU:C:2002:493).

19 — 492/2011 rendelet 10. cikke.

54. Ugyanis a munkavállalók szabad mozgásával összefüggésben a munkavállalóknak biztosított jogok gyakorlását megkönnyítő intézkedésekről szóló, 2014. április 16-i 2014/54/EU európai parlament és tanácsi irányelv[20] (1) preambulumbekezdése szerint: „A munkavállalók szabad mozgása az uniós polgárok egyik alapvető szabadsága és a belső piac egyik alappillére, amelyet az Európai Unió működéséről szóló szerződés (EUMSZ) 45. cikke foglal magában. Érvényesítését uniós jogszabályok teszik lehetővé, amelyek az uniós polgárok és családtagjaik számára biztosított jogok teljes körű gyakorlásának szavatolását célozzák. *A »családtag« kifejezést a 2004/38/EK európai parlamenti és tanácsi irányelvben meghatározott kifejezésével megegyezően kell értelmezni, amely vonatkozik a határ menti munkavállalók családtagjaira is.*”[21]

55. Márpedig ezen irányelv 2. cikkének (2) bekezdése szerint annak hatálya *megegyezik* a 492/2011 rendelet hatályával. Egyébként a 2014/54 irányelv 1. cikke kiemeli, hogy annak célja, hogy „az EUMSZ 45. cikk és a 492/2011/EU rendelet 1–10. cikke által biztosított jogok egységes alkalmazását és gyakorlati érvényesítését elősegítse”.

56. A 2014. május 20-án hatályba lépett 2014/54 irányelv álláspontom szerint teljeskörűen alkalmazható az alapügyekben, amennyiben 3. cikkének (1) bekezdésében a tagállamok számára azt írja elő, hogy azon munkavállalók és a családtagjaik számára, „akik úgy ítélik meg, hogy a […] az egyenlő bánásmód elvének be nem tartása miatt őket sérelem érte”, biztosítsák, hogy az EUMSZ 45. cikkből és a 492/2011/EU rendelet 1–10. cikkéből eredő kötelezettségek érvényesítése érdekében bírósági úton érvényesíthessék igényeiket.

57. Kell-e ugyanis emlékeztetni arra, hogy a tagállamok irányelvből eredő kötelezettsége az abban előírt eredmény elérésére, valamint azon feladatuk, hogy megtegyék a megfelelő általános és különös intézkedéseket e kötelezettség teljesítésének biztosítása érdekében, a tagállamok minden hatóságára vonatkozik, beleértve hatáskörük keretén belül az igazságszolgáltatás szerveit is.[22] Ez konkrétan azt jelenti, hogy „a nemzeti bíróságnak a nemzeti jog alkalmazása során – akár az irányelv hatálybalépése *előtt*, akár az után elfogadott rendelkezésekről van szó – e jogot az irányelv szövegére és céljára tekintettel kell értelmeznie, az irányelv által követett cél elérése érdekében, ezáltal megfelelve az [EUMSZ 288. cikk harmadik bekezdésének]”[23].

58. E körülmények között a 2014/54 irányelv megerősíti, hogy a 492/2011 rendelet 7. cikkének (2) bekezdésében előírt egyenlőség elvének potenciális közvetett jogosultjaként a „gyermek” fogalmát a családtagnak a Bíróság ítélkezési gyakorlatában az 1612/1968 rendelet kapcsán rögzített, a 2004/38 rendelet 2. cikkében utóbb átvett „fogalma” alapján kell értelmezni.[24]

20 — HL 2014. L 128., 8. o.

21 — Kiemelés tőlem.

22 — Lásd ebben az értelemben az állandó ítélkezési gyakorlatból egy emlékeztetőt nemrégről: 2016. április 19-i DI ítélet (C-441/14, EU:C:2016:278, 30. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

23 — Lásd ebben az értelemben: 1990. november 13-i Marleasing ítélet (C-106/89, EU:C:1990:395, 8. pont). Kiemelés tőlem.

24 — Elemezve a Bíróság ítélkezési gyakorlatát és a másodlagos jogi normákat, amelyekben használják a „család” fogalmát, T. Stein ugyanerre a következtetésre jutott. Szerinte az uniós jog család fogalma a család olyan felfogásán alapul, amelynek alapja a házastársi kapcsolat, beleértve a bejegyzett élettársi kapcsolatot is, de tovább megy, mint a nukleáris család hagyományos fogalma, és beleveszi az eltartott családtagokat is (Stein, T., „The notion of the term of family on european level with a focus on the case law of the European Court of Human Rights and the European Court of Justice”, in Verbeke, A., Scherpe, J.-M., Declerck, Ch., Helms, T. és Senaeve, P. (szerk.), *Confronting the frontiers of family and succession law: liber amicorum Walter Pintens*, vol. 2, Cambridge/Anvers, Portland/Intersentia, 2012., 1375–1392. o., különösen 1391. o.).

59. Ezenkívül ez az értelmezés megfelel a Charta 7. cikkében és az 1950. november 4-én Rómában aláírt emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről szóló európai egyezmény 8. cikkében védelmezett „családi élet” értelmezésének. Az Emberi Jogok Európai Bírósága ugyanis fokozatosan eltávolodott többek között a „szülői kapcsolat” feltételétől annak érdekében, hogy elismerje a *de facto* családi kapcsolat lehetőségét.[25] Márpedig a Charta 52. cikke (3) bekezdésének megfelelően, amennyiben ez olyan jogokat tartalmaz, amelyek megfelelnek az említett egyezményben biztosított jogoknak, akkor e jogok tartalmát és terjedelmét azonosnak kell tekinteni azokéval.

60. Végül egy példa annak bemutatására, hogy a rokonsági kapcsolat szigorú jogi meghatározása nem releváns a 492/2011 rendelet 7. cikke és a szociális és adókedvezmények esetében.

61. Képzeljünk el egy mozaikcsaládot három gyermekkel. Az első csak pár hónapos volt, amikor elvesztette az édesapját egy autóbaleset következtében. Amikor hároméves lett, az édesanyja találkozott egy férfival, egy elvált apával, akinek van egy kétéves gyermeke, aki felett kizárólagos szülői felügyeletet gyakorol. Egy harmadik gyermek születik ebből az új kapcsolatból. A család Belgiumban él pár kilométerre Luxemburgtól, ahol az anya több mint 10 éve dolgozik.

62. Ebben a helyzetben, ha a módosított 2000. június 22-i törvény 2a. cikkében használt „gyermek” fogalmát megszorítóan kellene értelmezni, ez azt jelentené, hogy az anya a luxemburgi államtól felsőfokú tanulmányokhoz pénzügyi támogatást csak a saját és csak a közös gyermekük után kaphatna. Azonban a házastársa gyermeke után, aki kétéves korától ebben a családban él, nem részesülhetne ugyanebben a támogatásban.

63. Az előző megfontolások alapján úgy vélem, hogy egy olyan gyermeket, aki nincs jogi kapcsolatban a migráns munkavállalóval, de megfelel a 2004/38 irányelv 2. cikkének 2. pontja által meghatározott „családtag” fogalmának, úgy kell tekinteni, hogy ennek a munkavállalónak a gyermeke, és közvetett jogosultja a 492/2011 rendelet 7. cikkének (2) bekezdésében hivatkozott szociális kedvezményeknek.

2. A jogi kapcsolat nélküli szülő részvételének szükségességéről a gyermek eltartásában

64. Az előzetes döntéshozatal iránti kérelem második részében a kérdést előterjesztő bíróság arra is választ keres, hogy milyen mértékben kell a határ menti munkavállalónak hozzájárulnia annak a hallgatónak az eltartásához, akivel nincs jogi kapcsolata, hogy az jogosult lehessen az alapügyben szereplőhöz hasonló pénzügyi támogatásra.

65. Nem vitatott, hogy a Bíróság 2013. június 20-i Giersch és társai ítélet (C-20/12, EU:C:2013:411) 39. pontjában felidézett ítélkezési gyakorlata szerint „a valamely tagállam által a munkavállalók gyermekeinek nyújtott tanulmányi támogatás a migráns munkavállaló esetében az 1612/68 rendelet 7. cikkének (2) bekezdése [jelenleg a 492/2011 rendelet 7. cikkének (2) bekezdése] értelmében vett szociális kedvezménynek minősül, *ha továbbra is e munkavállaló gondoskodik a gyermek ellátásáról*”[26].

66. Az is igaz, hogy az 1612/68 rendelet 10. cikke a munkavállaló házastársára és a „21. életévüket be nem töltött vagy eltartott leszármazottaira”[27] hivatkozott, és a kifejezést a 2004/38 irányelv 2. cikke 2. pontjának c) alpontja is átvette.

25 — Lásd ebben az értelemben: EJEB., X, Y és Z kontra Egyesült Királyság ítélet, 1997. április 22. (ECLI:CE:ECHR:1997:0422JUD002183093).

26 — Kiemelés tőlem.

27 — Kiemelés tőlem.

67. E tekintetben meg kell állapítani, hogy a Bíróság kimondta, hogy „a családtag minőség nem feltételezi […] az eltartásra jogosultságot” [28]. Ugyanis, „ha így lenne, a családegyesítés a tagállamonként eltérő nemzeti szabályozástól függene, ami a közösségi jog nem egységes alkalmazásához vezetne” [29].

68. Meg kell állapítani, hogy ugyanez a megfontolás alkalmazandó a házastárs nevelt gyermekeinek eltartásához való hozzájárulás esetén is. Ennélfogva úgy tűnik, hogy mindig észszerű úgy tekinteni, hogy „az eltartott családtag e minősége egy ténybeli helyzetből ered” [30], amit a hatóságnak, majd adott esetben a bíróságnak kell értékelnie

69. Ez az értelmezés egyébként összeegyeztethető a korábban felidézett ítélkezési gyakorlattal, amely a széles értelmű „gondoskodik a gyermek eltartásáról” [31] kifejezést részesíti előnyben a „gyermek eltartója” kifejezés helyett.

70. A gyermek eltartásához való hozzájárulás feltétele egy ténybeli helyzetből ered, amely olyan objektív elemek révén bizonyítható, mint a házasság (vagy bejegyzett élettársi kapcsolat a „jogi” és a nevelőszülő között), vagy a közös lakóhely, anélkül hogy meg kellene határozni a támogatás igénylésének az indokait vagy pontosan számszerűsíteni kellene annak mértékét?

71. E tekintetben nem lehet egyetérteni a luxemburgi kormánnyal, amennyiben úgy véli, hogy lehetetlen lenne a hatóságai számára az egyes esetekben vizsgálni, hogy a határ menti munkavállaló, a hallgató nevelőszülője hozzájárul-e, és milyen mértékben, a hallgató eltartásához. [32]

72. Először is a gyermek eltartását 21 éves korig vélelmezik, mivel a 2004/38 irányelv 2. cikke 2. pontjának c) alpontja az eltartási feltételt a 21 éves korra vonatkozó feltétel alternatívájaként tartalmazza.

73. Továbbá az alapügy felpereseinek észrevételeiből kitűnik, hogy egy háztartásban a gyermek „eltartása” a családi ellátások folyósítása feltételének minősül (ez esetben legalább két nevelőapa kapott ellátást) anélkül, hogy különösebb nehézséget okozna, noha nem követelik meg a jogi rokonságot, mint feltételt. [33]

74. Végül maga a luxemburgi jogalkotó írta elő a jelenleg hatályos, azaz a felsőfokú tanulmányok állami pénzügyi támogatásáról szóló 2014. július 24-i törvény 3. cikkében feltételként, hogy „a munkavállaló továbbra is gondoskodik a gyermek ellátásáról”. Ezért egy ilyen követelmény nem tekinthető a hatóságok részéről ellenőrizhetetlennek.

VI – Végkövetkeztetések

75. A fenti megfontolások fényében azt javasolom a Bíróságnak, hogy a Cour administrative (Luxemburg) által előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdésekre a következő választ adja:

Az EUMSZ 45. cikket és a munkavállalók Unión belüli szabad mozgásáról szóló, 2011. április 5-i 492/2011/EU európai parlamenti és tanácsi rendelet 7. cikkének (2) bekezdését úgy kell értelmezni, hogy egy gyermeket, aki nincs jogi rokonságban a migráns munkavállalóval, de e munkavállaló házastársának (vagy bejegyzett élettársának) a leszármazottja, úgy kell tekinteni, mint az említett

28 — 1985. június 18-i Lebon-ítélet (316/85, EU:C:1987:302, 21. pont).

29 — 1985. június 18-i Lebon-ítélet (316/85, EU:C:1987:302, 21. pont).

30 — 1985. június 18-i Lebon-ítélet (316/85, EU:C:1987:302, 22. pont).

31 — 2013. június 20-i Giersch és társai ítélet (C-20/12, EU:C:2013:411, 39. pont).

32 — Lásd a luxemburgi kormány írásbeli észrevételeit (46. pont).

33 — Lásd N. Depesme és S. Kerrou írásbeli észrevételeit (21. o.) valamint A. Kauffman írásbeli észrevételeit (90. és az azt követő pontok).

munkavállaló gyermekét. Ezen a címen közvetett jogosultja a 492/2011 rendelet 7. cikkének (2) bekezdésében foglalt szociális kedvezményeknek, azzal a feltétellel, hogy a munkavállaló gondoskodik az eltartásáról.

A gyermek eltartásához való hozzájárulás egy ténybeli helyzetből ered, anélkül hogy meg kellene határozni a támogatás igénylésének az indokait vagy pontosan számszerűsíteni kellene annak mértékét?